

суттєвий внесок у вирішення цього питання, оскільки допомога у виявленні, діагностиці та розвитку здібностей є важливою формою допомоги молодим обдарованим людям, які входять в доросле життя.

Література

1. Pomoc państwa i instytucji pozarządowych dla dzieci zdolnych. Kancelaria Senatu Biuro analiz i dokumentacji. – P. 21.
2. Jantos M. Uzdolnione dzieci, opracowanie na stronie internetowej krakowskiej Platformy Obywatelskiej [Електронний ресурс] / M. Jantos. – Режим доступу: www.krakow.platforma.org/pracujemy.php?id=26.
3. Limont W. Czy potrzebna jest pedagogika zdolności? // Teoria i praktyka edukacji uczniów zdolnych / Wiesława Limont, Cieślukowska Joanna. – Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2004. – P. 31–63.
4. Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD PISA. Wyniki badania 2006 w Polsce, ze strony internetowej [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ifispan.waw.pl/files/gfx/PISA/PISA_2006_071130.pdf.
5. Stromkowska J. Dziecko uzdolnione w klasie szkolnej, ze strony internetowej [Електронний ресурс] / J. Stromkowska. – Режим доступу: www.szkolnictwo.pl.
6. Strona internetowa Fundacji Dzieło Nowego Tysiąclecia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dzielo.pl.
7. Wspieranie rozwoju uczniów zdolnych: specjalne rozwiązania stosowane w szkołach w Europie, Opracowanie EURYDICE, Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury, Warszawa, 2008.

ВЕРБИЦЬКА П.В.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В МІСЦЕВІЙ ГРОМАДІ ЯК СКЛАДОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Громадянська компетентність молодого покоління може бути сформована лише в ході безпосередньої соціальної практики в навчальному закладі та місцевій громаді шляхом залучення до діяльності органів учнівського самоврядування, молодіжних громадських організацій. Відповідно, активізація громадянського виховання пов'язана з питаннями розвитку партнерства різних суб'єктів громадського життя в процесі виховання молодих громадян. Саме тому важливим завданням громадянського виховання є формування громадянської компетентності учнівської молоді шляхом засвоєння соціального досвіду і відносин у місцевій громаді в ході практичної соціально орієнтованої діяльності.

Слід констатувати значну увагу вітчизняної педагогічної науки до методики громадянського виховання (Л. Архипенко, Ю. Завалевський, Т. Єлагіна, П. Кендзьор, А. Молчанова, К. Чорна); організації соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю (О. Безпалько, І. Зверева, Г. Лактіонова); інтеграції соціальних впливів у виховному процесі (Н. Чернуха, Т. Ткачова).

Мета статті – проаналізувати ефективні педагогічні підходи до організації активної участі учнівської молоді у процесі прийняття рішень на місцевому рівні на основі соціального партнерства.

Спираючись на визначення І. Беха про те, що період ранньої юності є часом громадянського становлення людини, її соціального самовизначення, активного залучення до громадського життя, формування духовних якостей особистості [2, с. 102], учнівська молодь розглядається

нами як особлива соціальна та вікова група, важливий стратегічний ресурс суспільного розвитку. Саме в юнацькому віці особистості необхідний досвід реальної громадянської участі, який допомагає зіставляти власні уявлення із реальною дійсністю. Залучення учнівської молоді до суспільного життя, політичних та соціально-економічних процесів містить неабиякий потенціал для подальшого поступу демократичного суспільства.

Водночас, як свідчить досвід, учнівська молодь, як і переважна більшість дорослого населення України, недостатньо ознайомлена із сферою діяльності органів місцевого самоврядування, нерідко отожднюючи її з повноваженнями органів влади, займає пасивну позицію, їй властивий патерналізм, у результаті чого потенціал місцевої громади не використовується належним чином, а демократичні процеси гальмуються. Аналіз існуючої виховної практики показує, що учні та дорослі мають досвід несистематичної проектної діяльності, частково пов'язаної із місцевим довкіллям. У свою чергу, ті учні і вчителі, які організують суспільно корисну діяльність у своїх навчальних закладах, вказують на нерозуміння їхніх ініціатив з боку органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, відзначають відсутність конструктивної комунікації та співпраці на рівні місцевої громади. Однією із проблем сучасного молодіжного громадського руху є незначний відсоток тих організацій, які реально готові та вміють працювати з дітьми та молоддю, мають певні знання й навички такої роботи. Робота молодіжних організацій здебільшого обмежується організацією масових заходів, як правило, тематичного характеру. Нерідко молодіжні організації виконують замовлення певних політичних партій.

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що така ситуація певним чином зумовлена як відсутністю загальної державної політики щодо залучення молоді до активної участі у місцевій громаді, так і браком методичних розробок, інформаційних матеріалів, які б допомагали вчителям та учнівській молоді налагоджувати тісну соціальну співпрацю. Підтвердження актуальності зазначеної проблеми дослідження міститься в освітянських нормативно-правових документах. Зокрема, у Національній доктрині розвитку освіти наголошується, що "...державна політика в галузі освіти спрямовується на посилення ролі органів місцевого самоврядування, активізацію участі батьків, піклувальних рад, меценатів, громадських організацій, фондів, засобів масової інформації у навчально-виховній, науково-методичній, економічній діяльності навчальних закладів, прогнозуванні їх розвитку, оцінці якості освітніх послуг" [4, с. 4].

Засадничим принципом громадянського виховання учнівської молоді є положення, що загальноосвітній навчальний заклад є соціальною і відкритою системою. Відповідно, виховна система навчального закладу як соціальна система не може успішно функціонувати, спираючись лише на внутрішні шкільні ресурси. Демократичний навчальний заклад забезпечує тісний взаємозв'язок шкільного життя із місцевою громадою, налагоджуючи зовнішні зв'язки, збагачуючись її ресурсами, відтворюючи її потенціал у процесі громадянського виховання молодого покоління.

Відтак реалізація громадянського виховання шляхом участі учнівської молоді у житті місцевої спільноти нами представлена такими аспектами: встановлення партнерських відносин навчального закладу із місцевою спільнотою, співпраця із органами місцевого самоврядування, ініціювання учнівською молоддю створення молодіжних громадських організацій, встановлення громадських зв'язків у місцевій громаді, формування позитивного іміджу місцевої спільноти, зміцнення демократичних цінностей та традицій місцевої громади.

Доцільно зазначити, що виховне середовище навчального закладу представляє сукупність впливу різних чинників на процес становлення, розвиток та самореалізацію особистості. У контексті досліджуваної проблеми М. Савчин зазначає такі об'єктивні умови психічного й особистісного розвитку дитини: макросоціальні – рівень економічного та культурного розвитку суспільства, освітній, рівень турботи про дитину, національні традиції виховання; мікросоціальні – процеси в малих групах (сім'я, клас, школа), характер спілкування в них, взаємодія цінності групи; психоматичні (генотип, особливості пренатального і постнатального розвитку) [6, с. 45]. У процесі засвоєння вихованцями соціальної інформації та прикладів соціальної поведінки Л. Шелестова виділяє мега-, макро-, мезо-, мікрофактори середовища, що є зовнішніми для психічного світу людини. Відповідно, мегафактори, на її думку, впливають на соціальне становлення людей цілого світу; макрофактори визначають напрями соціалізації людей – мешканців певної країни, суспільства, держави; мезофактори – умови соціалізації великих груп людей, які розмежовуються за типом місцевості і поселень, у яких вони проживають (регіон, село, місто), за ознакою належності до тих чи інших субкультур; мікрофактори – чинники мікросоціуму, які безпосередньо впливають на формування особистості (сім'я, однолітки, громадські, державні організації, мікросоціум, навчально-виховні інституції) [7, с. 30–31].

Серед специфічних для громадянського становлення особистості чинників середовища нами виділено такі соціальні інститути: сім'я, навчальний заклад, громадські організації, засоби масової інформації, органи місцевого самоврядування і місцевої влади. Саме вони, як свідчить наш досвід, формулюють суспільні запити навчальному закладу на підтримання, відтворення соціокультурних цінностей, передання соціального досвіду, норм і моделей громадянської поведінки молодому поколінню, забезпечуючи сталість та наступність системи громадянського виховання.

Отже, демократичне виховне середовище загальноосвітнього навчального закладу нами визначено сферою соціальної взаємодії суб'єктів виховної системи з усією багатоманітністю її зв'язків, впливів, відносин і діяльності та включає такі компоненти: сім'я (відносини, цінності, умови життя); навчальний заклад як внутрішнє середовище виховної системи (культура шкільної спільноти, моральна атмосфера, наявність демократичних процедур, умови розвитку особистості в навчально-виховному процесі); місцева громада як зовнішнє середовище виховної системи

(соціокультурні та політико-економічні особливості, демократичні традиції, характер відносин суб'єктів шкільної та місцевої спільноти).

Відповідно до цієї структури громадянське виховання особистості залучає та об'єднує інтереси всіх суб'єктів соціальної взаємодії – учнів, вчителів, батьків, державні та суспільні інституції, місцеву громаду. Органи влади та місцевого самоврядування, громадські організації, засоби масової інформації, на наше переконання, мають формувати громадянську культуру молодого покоління, надаючи простір для активності громадян, сприяючи їхньому залученню до участі у суспільних справах. Саме таке соціальне партнерство, за нашим припущенням, здатне забезпечити демократичний розвиток загальноосвітнього навчального закладу та результативність процесу громадянського виховання учнівської молоді. Отже, можна зробити висновок, що соціокультурні умови зовнішнього середовища виховної системи істотно впливають на відносини загальноосвітнього навчального закладу і соціуму.

Наша позиція узгоджується із висновком С. Рябова [5, с. 26] про те, що позитивні зміни в громаді й суспільстві загалом відбуваються в результаті реалізації громадської активності – спільної діяльності громадян та різноманітних суспільних інституцій, а розвиток такої співпраці формує соціальний капітал місцевої громади. У цьому контексті актуальною є думка О. Безпалько про те, що реалізацію соціальних проектів у територіальній громаді можна розглядати не лише як процес, спрямований на вирішення соціальних проблем окремих груп населення, а й як напрям саморозвитку та самовдосконалення членів громади, формування у них відповідальності за події, які відбуваються в житті громади [1, с. 76].

Відповідно до цього, важливим напрямом громадянського виховання учнівської молоді є використання потенціалу та ресурсів місцевої громади у реалізації цього важливого суспільного завдання, соціальне партнерство навчального закладу та місцевої громади, залучення представників місцевої спільноти до співпраці в процесі реалізації соціальних ініціатив.

Отже, громадянська компетентність підростаючого покоління може бути сформована лише в ході безпосередньої соціальної практики, залучення до діяльності молодіжних громадських організацій, органів учнівського самоврядування. Діяльність учнівської молоді у молодіжних структурах сприяє оволодінню нею досвідом створення, впливу і контролю суспільної політики на місцевому рівні, знаннями, уміннями й цінностями, необхідними для ефективного врядування та управління місцевими справами. Така робота надає змогу юним громадянам відчутти свою належність до місцевої громади, ідентифікувати себе з нею, знайти своє місце в суспільному житті. Підтвердженням правильності нашої думки є наукове трактування педагогічних завдань молодіжних громадських організацій – створення умов для самореалізації, саморозвитку особистості. “Виховний вплив такої організації на становлення особистості полягає в такому: вона засвоює соціальні норми і правила поведінки в групі; формується особистість, її цінності та принципи, норми поведінки. Участь молоді в їх діяльності є позитивним виховним фактором” [7, с. 49].

Однією з ефективних організаційно-педагогічних форм участі молоді та соціального партнерства у місцевій громаді є “Молодіжна рада”, яка передбачає досягнення таких навчально-виховних завдань: вивчення механізмів діяльності органів місцевого самоврядування, формування та використання коштів місцевого бюджету; ознайомлення із проблемами територіальної громади, навчання основам самоврядування, компетентній участі у виборах (органів молодіжного самоврядування); ініціювання та участь у діяльності молодіжних органів місцевого самоврядування; залучення до демократичних процесів на місцевому рівні (через вибори і представницькі органи) з метою вирішення проблем молоді на рівні громади; навчання обстоюванню молодіжних інтересів на місцевому рівні, налагодженню конструктивної співпраці з органами місцевого самоврядування та громадою загалом [3].

Організаційно-педагогічна форма “Молодіжна рада” включає комплекс заходів, об’єднаних загальною стратегією: проведення виборів до органу молодіжного самоврядування у місцевій громаді (форми: мала селищна, міська, районна рада, молодіжний парламент населеного пункту, молодіжна рада, тіньова молодіжна селищна рада тощо); створення молодіжних об’єднань у рамках органів місцевого самоврядування; створення дорадчих молодіжних структур (ради, парламенту, форуму та ін.) у навчальному закладі, структурі місцевих органів самоврядування; обговорення та підготовка альтернативних пропозицій учнівської молодіжної ради стосовно питань молодіжної політики, що порушуються на сесії міської ради; виступ молодіжних парламентарів із пропозиціями на засіданні місцевої ради; презентація соціальних ініціатив у громаді.

У ході першого етапу реалізації цієї організаційно-педагогічної форми учнівська молодь ознайомлюється із законодавчими документами, які регламентують питання участі громадян у вирішенні справ місцевої громади, структурою та функціями органів місцевого самоврядування; різними формами громадянської активності; навчається методиці успішної взаємодії з владними структурами та неурядовими організаціями при вирішенні соціально важливих проблем місцевої громади. Другий етап включає формування органу молодіжного самоврядування, проведення демократичних виборів, визначення засад його діяльності та напрямів роботи, ініціювання соціальних справ та активізацію соціального партнерства у місцевій громаді. Третій етап передбачає проведення місцевого та регіонального Форуму лідерів молодіжного самоврядування (за участю команд з учнів, учителів та представників місцевого самоврядування), на якому відбувається презентація результатів суспільно корисної діяльності учнівської молоді, узагальнення досвіду соціального партнерства учнівської молоді та місцевої влади.

Залучення місцевої спільноти до активного обговорення проблем, які вирішуються органами місцевого самоврядування; налагодження тісного зворотного зв’язку між навчальним закладом, громадою та органом місцевого самоврядування є пріоритетними напрямами роботи Молодіжної

ради. Змістом діяльності учнів за цим напрямом є вивчення громадської думки з питань, які розглядаються місцевим самоврядуванням; залучення місцевої спільноти до їхнього активного обговорення; ознайомлення депутатів із думкою громадськості, налагодження зворотного зв'язку між громадою та місцевою радою.

Водночас вивчення потреб та запитів учнівської молоді у місцевій громаді, сприяння прийняттю рішень з актуальних питань молодіжної політики органами місцевого самоврядування є важливим аспектом громадської діяльності учнівської молоді. З метою реалізації виховної діяльності у цьому напрямі ініціативна група учнівської молоді ознайомлюється з поточною діяльністю органу місцевого самоврядування; досліджує прийняті рішення щодо молодіжних питань, оцінює їхню ефективність та дієвість; проводить вивчення громадської думки шляхом опитування й анкетування; аналізує молодіжні потреби, розробляє пропозиції місцевій раді; готує матеріали для засобів масової інформації та відповідні подання до депутатських комісій; інформує місцевих жителів та проводить шкільну прес-конференцію, де представляються досягнуті результати.

Як свідчить успішний досвід впровадження цієї організаційно-педагогічної форми, напрямами та формами діяльності ініційованих учнівською молоддю органів молодіжного самоврядування були такі: залучення жителів громади до активного обговорення проблем, які вирішуються органами місцевого самоврядування; налагодження зворотного зв'язку між громадою та місцевим самоврядуванням; інформування органів місцевого самоврядування про актуальні проблеми місцевої громади; анкетування громадськості, публічні обговорення та дебати; участь у роботі засідань органу місцевого самоврядування; сприяння розвитку молодіжної політики у населеному пункті, мікрорайоні; створення та функціонування веб-сторінки в Інтернеті населеного пункту, молодіжної газети в місцевій громаді; створення та підтримка краєзнавчого музею; організація Молодіжної дошки пошани; проведення молодіжної юридичної консультації для місцевої спільноти; організація спортивних свят, змагань із залученням дорослих членів місцевої громади; здійснення контролю за правовою та екологічною ситуацією у місцевій громаді; активізація спортивного руху (змагання, турніри, поєдинки з різних видів спорту); пропаганда здорового способу життя; організація дозвілля молоді (свята, фестивалі, концерти, вікторини, вистави).

Слід зазначити, що результатами впровадження організаційно-педагогічної форми “Молодіжна рада” у загальноосвітніх закладах різних регіонів України стало формування молодіжних органів самоврядування у місцевій громаді, які здатні вирішувати актуальні суспільні проблеми та проблеми молоді; встановлення партнерства у місцевій громаді; привернення суспільної уваги до молодіжної проблематики органів влади, громадських організацій, засобів масової інформації, створення і функціонування механізмів участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики, впливу на прийняття рішення у місцевій громаді, участі у діяльності молодіжних органів самоврядування.

Важливим наслідком залучення молоді до такої форми виховної діяльності стало оволодіння нею базовими громадянськими здатностями – соціально-комунікативною (планування спільної проектної діяльності, навички усної та письмової соціальної комунікації з представниками місцевих органів влади, самоврядування, контактування із ЗМІ, громадськістю, відстоювання молодіжних інтересів, представлення результатів діяльності та їх оцінювання тощо), інформаційно-дослідною (робота зі збирання та аналізу різноманітних джерел інформації, навчання прийомам роботи з мас-медіа, комп'ютерними інформаційними системами, офіційними джерелами інформації); усвідомленого вибору і прийняття рішення (навчання методам прийняття рішень у питаннях молодіжної політики та практиці впливу на цей процес у місцевій громаді, навичкам ознайомлення громадськості з політичними рішеннями, здійснення моніторингу прийняття суспільних рішень і усвідомленого вибору на демократичних принципах); громадянської участі (навички участі у соціальних та політичних процесах, членство в молодіжних організаціях, участь у демократичних процедурах різного рівня – голосуванні, виборах, опитуванні, політичному обговоренні).

У вказаному напрямі громадянського виховання учнівської молоді особливого значення надається налагодженню зв'язків із місцевою спільнотою, що відбувається за такими напрямками: покращення взаєморозуміння між навчальним закладом та громадськістю; налагодження партнерства із різними соціальними інституціями; просвіта громадськості (звернення уваги на шкільні та суспільні проблеми, цілі діяльності); зміна підходів органів влади до вирішення соціальних проблем; залучення партнерів для проведення спільних акцій; створення громадського обличчя загальноосвітнього навчального закладу тощо.

Як свідчить практика, у процесі суспільно корисної діяльності, ініційованої учнівською молоддю, налагоджуються партнерські відносини як всередині навчального закладу, так і з органами місцевої влади і самоврядування, громадськими організаціями, державними та приватними економічними структурами, правоохоронними органами, засобами масової інформації.

Як уже зазначалось, відкритість діяльності загальноосвітньої школи як суспільної інституції неможлива без активного інформування місцевої спільноти. Важливою є співпраця учнівської молоді із засобами масової інформації; запрошення журналістів на заходи; публікації в місцевій пресі, Інтернеті; радіо- та телепередачі про діяльність навчального закладу. На жаль, ЗМІ не завжди надає підтримку у висвітленні шкільних громадських заходів. Доцільно для інформування громадськості використовувати різноманітні канали комунікації: особисті контакти, підготовка та поширення власних інформаційних матеріалів, створення шкільних ЗМІ.

Налагодження співпраці з підприємницькими структурами, залучення їх до діяльності не лише в ролі спонсорів, але й експертів і зацікавлених сторін передбачає такі форми співпраці: забезпечення безкоштовної реклами під час благодійних заходів; підписання угоди про

співпрацю з навчальним закладом. Взаємодія навчального закладу і органів місцевої влади та самоврядування у рамках партнерства спонукає до прийняття ряду рішень та місцевих нормативних актів, спрямованих на підтримку місцевих соціальних ініціатив. Це є можливим завдяки згуртуванню всіх зацікавлених сторін навколо спільно визначених проблем та орієнтації на відкриту співпрацю. Ефективним є також залучення представників навчального закладу до розробки та прийняття місцевих програм, урахування їхньої думки та експертних оцінок. Встановлено, що навчальний заклад, молодіжні громадські організації, компетентні вчителі для органів влади є інструментом створення позитивного іміджу, джерелом ресурсної підтримки. Вони також здатні надавати експертну підтримку при розробці стратегій розвитку, цільових профільних програм.

Висновки. Узагальнюючи, можна зробити висновок про суспільне значення громадянського виховання учнівської молоді, що здійснюється в навчальних закладах засобами ефективних організаційно-педагогічних форм, спрямованих на розбудову соціального партнерства у місцевій громаді. Це сприяє розвитку мотивації та усвідомлення членами місцевої громади важливості залучення до суспільних справ; її консолідації; створенню умов для участі учнівської молоді в суспільно корисній громадянській діяльності; зміцненню соціального партнерства; розвитку лідерських якостей та громадянської компетентності учнівської молоді; забезпеченню міжвікової активності, яка дає користь усім громаді.

Чинниками виховного впливу та створення сприятливих умов для залучення місцевої громади до громадянського виховання визначено наявність навчального компонента для всіх суб'єктів взаємодії; інституалізацію відносин між молодіжними громадськими організаціями, навчальними закладами й органами влади; активізацію роботи молодіжних громадських організацій; об'єднання громадян для впливу на прийняття суспільного рішення; обмін досвідом; налагодження зв'язків із засобами масової інформації. Соціокультурні особливості місцевої громади як зовнішнього середовища громадянського виховання особистості визначають спрямованість і характер процесу громадянського виховання.

Таким чином, аналіз виховної діяльності у місцевій громаді засвідчив, що важливими результатами організації громадянського виховання в сучасних умовах є сприяння громадянській активності молоді, спрямованої на позитивні зміни у місцевій громаді, формування в українській молоді активної громадянської позиції; інтеграція представників місцевої спільноти на базі демократичних цінностей.

Література

1. Безпалько О.В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методологічні основи : монографія / О.В. Безпалько ; М-во освіти і науки України ; Ін-т проблем виховання Академії педагогічних наук. – К. : Наук. світ, 2006. – 363 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості : підручник для вищ. навч. закл. / І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 838 с.
3. Молодіжна Рада в місцевій громаді: інф.-метод. матеріали для педагога-консультанта молодіжного проекту / [П. Вербицька, О. Войтенко, Н. Голосова та ін.]. – Л. : Українські технології, 2007. – 110 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 23 квітня. – № 33. – С. 2–6.

5. Рябов С.Г. Демократична громадянськість: концептуально-методологічні проблеми громадянської освіти : конспект лекцій / С.Г. Рябов. – К. : Наук. думка, 2001. – 143 с.
6. Савчин М. Педагогічна психологія : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. / М. Савчин. – Дрогобич : Відродження, 1998. – 200 с.
7. Участь молоді в процесах прийняття рішень на рівні школи / [за заг. ред. Л.В. Шелестової]. – К. : Калита, 2005. – 96 с.

ГРИЦКОВА Ю.В.

РОЛЬ ТА МІСЦЕ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ БАТЬКІВ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ ЇХНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

Рівень розвитку сучасного суспільства залежить від багатьох чинників, серед яких педагогічна культура його членів, зокрема батьків, посідає значне місце. Завдання, що стоять сьогодні перед школою, – виховання високоморальної, всебічно розвинутої, гармонійної особистості – не можна вирішувати без активної допомоги громадськості, без свідомої участі сім'ї. Відтак, однією з важливих і складних проблем сучасної педагогічної теорії і практики є формування педагогічної культури батьків як основи вдосконалення сімейного виховання, а одним із шляхів її вирішення – опанування історико-педагогічного досвіду, у якому зосереджено цінні результати науково-методичних пошуків вітчизняних педагогів, громадських діячів конкретного історичного періоду.

У контексті дослідження цікавою є друга половина ХХ ст. – період створення та функціонування системи формування педагогічної культури батьків (системи батьківського всеобучу).

Проблема формування педагогічної культури батьків у другій половині ХХ ст. знайшла своє відображення в дослідженнях багатьох педагогів та науковців. Так, її теоретичні основи представлено в працях А.Н. Арбузова, О.В. Бондаревської, І.В. Гребенникова, Л.В. Ковінько; організаційно-методичні питання проведення педагогічної просвіти та самоосвіти батьків висвітлювали Т.В. Воликова, М.С. Демидов, Р.М. Кап-ралова, А.П. Кондратюк, В.О. Просецький, О.А. Тихонов; діяльність громадських закладів із формування педагогічної культури батьків аналізували Л.В. Дубровіна, Ф.І. Казакова, В.А. Маїшева, М.Д. Махлін, А.Г. Хрипкова. Вчені розглядають різні джерела формування педагогічної культури батьків у досліджуваний період, проте спеціальна психолого-педагогічна література ще не була в полі зору науковців.

Мета статті – розкрити роль і визначити місце спеціальної психолого-педагогічної літератури в системі формування педагогічної культури батьків (друга половина ХХ ст.).

У ході наукового пошуку встановлено, що важливим напрямом формування педагогічної культури батьків у другій половині ХХ ст. було розроблення спеціальної психолого-педагогічної літератури для батьків – навчальних посібників, словниково-довідкової літератури, авторських програм, праць видатних педагогів, письменників, що розкривали зміст і методику сімейного виховання. Однією з таких праць у досліджуваний